

פרשת אמור

זמן איכות

דליה מרקס

אם יש דבר אחד שעליו יש הסכמה בחברה הישראלית היהודית המפולגת והמשוסעת זה הזמן. לא משנה איך תבחר לציין את השבת, יהיה זה יום מיוחד. לא משנה כיצד (ואפילו, אם) את חוגגת את חגיגך, הם יהיו שם. לא משנה לאיזו מפלגה הצבעת, ומה השקפת עולמך, סביר להניח שהסבת (כמו למעלה מ-90% מהיהודים בישראל) סביב שולחן הסדר. אין זה מובן מאליו שלוח השנה העברי מקובל על הכול (גם אם בימויים אנו חיים לפי לוח השנה האזרחי). אין זה מובן מאליו שהדופק שלנו פועם לפי מחזור החגים, ושמועדי מקובלים על הכול, כמעט ללא יוצא מן הכלל.

פרשת "אמור" מכילה את פרשת המועדות המפורטת ביותר מבין פרשיות המועדות שבתורה. פרק כג הבנוי באופן אלגנטי וסימטרי מונה את החגים אחד לאחד לפי סדרם. הפרק מחולק לשני חלקים שווים, 22 פסוקים בכל אחד. כל מחצית פותחת במילים: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר", ומסתיימת בקריאה: "אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". בסיום הפרק נמסר שמשה העביר את הדברים לבני ישראל.

כל אחת ממחציות הפרק עוסקת בארבעה מועדים: הראשונה מתחילה בשבת, שמעמדה העקרוני שונה ממעמד המועדות (שכן השבת קיימת מאז בריאת העולם, ואינה תלויה בקיומו של עם ישראל),¹ וממשיכה בחגי האביב והקיץ: היום הראשון של חג המצות, היום השביעי שלו וחג השבועות. המחצית השנייה עוסקת בחגי הסתיו: האחד בחודש השביעי, המוכר לנו כראש השנה, העשירי בחודש זה, הוא יום הכיפורים, חג הסוכות ושמיני עצרת.

בכל מחצית יש חג בן שבעת ימים, שבו מצוינים במיוחד הראשון והאחרון, במחצית הראשונה אלה הם היום הראשון של פסח ויומו השביעי, ואילו במחצית השנה זהו היום הראשון של חג הסוכות והיום השמיני. שני החגים האלה מתחילים באמצע החודש כשהירח במילואו, הם חוצים את השנה לשני חצאים שווים, ושניהם סמוכים ליום השיוויון (equinox), שבו היום והלילה שווים.

כל אחד משמונת המועדים שבפרקנו נקרא "מִקְרָא קֹדֶשׁ", במקרה של סוכות ופסח האיסור הוא ביום הראשון ובאחרון. ונוסף להם עניין ראשית קצירת העומר, שאין בו איסור מלאכה והוא אינו מופיע במקומות אחרים בתורה. שלושה מכל המועדות בכל מחצית אסורים במלאכת עבודה, ואחד (שבת במחצית הראשונה ויום הכיפורים בשנייה) הוא "שֵׁבֶת שְׁבֻתוֹ", היינו במעמד של קדושה גבוהה יותר.

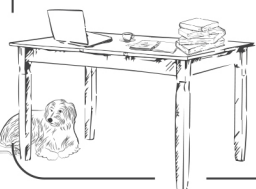
שיתוף פעולה בין שמיים וארץ

ציינתי קודם שהלוח בפרקנו הוא אלגנטי ומוצג כמערכת סגורה. אמירה זו היא פשטנית משהו, כמובן. שכן, יש בפרק כמה עניינים שנראים כחורגים מהתיאור ההרמטי. לדוגמה, החוק הסוציאלי בסוף המחצית הראשונה: "וּבְקִצְרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקֵּט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֵט לְעֵנִי וְלִגְר תִּעֲזֹב אֹתָם" (פס' כב), שאינו קשור ישירות לענייני הלוח, והמלמד שאין משמעות לחגיגת החגים ללא תשומת לב לשכבות הנזקקות בחברה. דוגמה נוספת היא העיסוק הכפול בחג הנחוג "בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי", ראשית כחג הסוכות (פס' לד-לח) ואז כחג האסיף (פס' לט-מג). ייתכן שהחלק השני הוא תוספת מאוחרת לדין הכללי,² וזו דוגמה להתפתחות הפנימית של החגים עוד בתורה.

הפרשה מצווה על בני ישראל כיצד לנהוג, ובכל זאת, אין הדברים מונחתים מלמעלה באופן חד כיווני. מדרש נועז מלמד שיש במועדות ממד של בחירה, הם יתקיימו בזמן המדויק שבו ישראל יבחרו לקיימם.

¹ כבר רש"י שאל: "מה עניין שבת אצל מועדות"? (פס' ג בפרקנו). על מעמדה המיוחד של השבת בהקשר הזה ועל עוד עניינים מבניים הקשורים בפרקנו, ראו את מאמרו של הרב אלחנן סמט, "פרשת המועדות: מבנה הפרשה ומשמעותו", באתר של "דעת".

² כך למדתי ממורי, פרופ' אלכסנדר רופא.

היתה שנה צריכה להתעבר וישבו ונתנו בדבר וגמרו, ולא הספיקו לומר 'מעוברת' עד שאירע ניסן. יכול תהא מעוברת? תלמוד לומר "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם [...] מוֹעֵדִי". קראתם אותם – מועדי, ואם לאו – אינם מועדי.

לא היתה השנה צריכה לעבר ועברה. שוגגים או מזידים או מוטעים. מנין שהיא מעוברת? תלמוד לומר: "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדֵם". "אֹתָם" אפילו שוגגים, "אֹתָם" אפילו מוטעים, "אֹתָם" אפילו מזידים. אם קראתם אתם, מועדי. ואם לאו, אינם מועדי (ספרא, ט, ב-ג).

המדרש עומד על המתח בין מצב הלבנה, כלומר הממד הקוסמי, ובין קביעת בית הדין בעניין עיבור השנה. הוא לומד מלשון התורה, שהחלטת החכמים היא זו שקובעת בסופו של דבר ולא מצב הירח בשחקים. חלקו הראשון מלמד שגם אם היה ראוי לעבר את השנה, והדבר לא נעשה, הרי שמה שיקבע זה החלטת בית הדין. החלק השני גורס לקרוא את המילה "אֹתָם" כ"אֹתָם", וכך החלטה האנושית תקבע, במידה רבה, גם אם ברור שהיא טעות או אפילו שנעשתה במזיד!

מדרש זה מעיד על טיבו של לוח השנה היהודי המסתמך על התורה ושהתגבש בימי חז"ל בכמה עניינים עקרוניים: א. שהלוח הוא וולונטרי, עם ישראל בחר מרצונו לשמור עליו לאורך הדורות; ב. שקביעת העתים היא שיתוף פעולה בין שמיים וארץ, בין האלוהי ובין האנושי. גם עתה כשיש לנו לוח קבוע ואין צורך להכריז על ראשיתו של החודש וראשית השנה, יש כאן ממד אנושי, שכן גם הלוח הקבוע נקבע באמצעות חישובים של בני אדם; ג. הלוח הוא קבוע אבל יש בו ממד דינאמי, ואכן במרוצת הדורות נוספו ללוח העברי חגים וימי ציון רבים. החל בפורים, שמופיע בתנ"ך אבל לא בתורה, המשך בחנוכה שאינו מוזכר בתנ"ך, וכלה בימים הלאומיים שנוספו בדורנו שלנו ואף בחגים עדתיים וביניהם הסיגד, המימונה והסהרנה ואולי אף הנובי גוד, ראש השנה האזרחי שהביאו עמם עולי ברית המועצות לשעבר (והוא נחוג על פי לוח השנה האזרחי).

השבוע ציינו את יום הזיכרון לחללי צה"ל ונפגעי פעולות האיבה ואת יום העצמאות, קדם להם בשבוע שעבר יום הזיכרון לשואה ולגבורה. בקהילות ובמוסדות רבים נהוג לציין את השבת שבין יום השואה ובין יום הזיכרון ויום העצמאות באירועים מיוחדים, ובעיקר בשיחות ובמעגלים הקשורים בחשבון נפש קהילתי ולאומי. יש המכנים את הימים האלה "הימים הנוראים הישראליים" ואת השבת שביניהם "שבת תקומה". כל דור מחדש את החגים הקדומים ומקנה להם משמעויות חדשות, והדבר נכון שבעתים לגבי המועדות החדשים, שהרשות בידינו להקנות להם משמעויות וערך.

מעגל "הימים הנוראים הישראליים" אינו מסתיים ביום העצמאות אלא כשלושה שבועות מאוחר יותר בכח באייר, יום ירושלים. בשנים האחרונות משמש יום ירושלים גם יום זיכרון ליהודי קהילת ביתא ישראל, הקהילה האתיופית, שנספו בדרכם לישראל. דומה שניטיב לעשות אם נציין את היום הזה כיום של הקשבה, שיח ושיתוף לכל הקולות בחברה הישראלית.

עם הזמן, בתוכו ומעבר לו

כדי להשפיע על העולם וכדי להיות מסוגלים לפעול עם הזמן, בתוך הזמן, ואולי אף מעבר לו, יש תחילה לקבל את הזמן, את תמורות השנה ואת תמורות החיים; להבין שאין לנו שליטה של ממש על חיינו ועל זמננו ואנחנו גם לא מסוגלים להבינם לאשורם. אולם על אף השרירותיות של הזמן ותמורותיו (ואולי דווקא משום היותן), יש לנו מידה רבה של חירות ובחירה, כיצד נתייחס וכיצד נגיב לאירועים שהזמן גרמם.

מימי קדם השתדלו בני האדם להבין את הזמן ולשלוט בו על ידי חלוקתו לפרקים קצובים: שעות, ימים, ירחים ושנים. חלוקת הזמן מעניקה לנו תחושה של שליטה מסוימת בחיינו ובִּשְׂד הבלתי נשלט הזה. החגים והמועדים מאפשרים לנו למקד תשומת-לב לחוויות ולזיכרונות, למיין אותם ולהכניסם ל"מגירות" רגשיות ושכליות מיוחדות. היהדות, כידוע, מיוחדת בכך שאינה רק דת אלא גם קבוצה לאומית ואתנית, ובכך שמה שמחבר בין בניה ובנותיה הם עניינים רבים – היסטוריה משותפת, קשר למקום גאוגרפי, שפה ועוד. אחד הדברים המשותפים לנו הוא לוח השנה העברי, ועל כן, גם ברגעי המחלוקות העמוקות והמרות ביותר, נזכור את הבלתי-מובן-מאליו, את הזמן המשותף שחצבנו לנו.

התפרסם לראשונה בנתיבות שלום: עוז ושלום, תשע"ט

